

**Ελλάδα- Αλβανία: Μια πολυκύμαντη σχέση
Ανδρέας Στεργίου¹**

Εισαγωγή

Η παλιννόστηση χιλιάδων Ελλήνων που διαβιούσαν στη Βόρεια Ήπειρο, καθώς και η σταδιακή ένταξη στην Ελλάδα ακόμα περισσότερων Αλβανών τα τελευταία 30 χρόνια νομοτελειακά θα δημιουργούσαν κάποια στιγμή και την ανάγκη μελέτης της ιστορίας των Ελληνο-αλβανικών σχέσεων. Η διερεύνηση αυτού του εξαιρετικά ακανθώδους κεφαλαίου της Βαλκανικής ιστορίας είχε και έχει να αντιμετωπίσει σειρά δυσχερειών που σχετίζονται με τη προσβασιμότητα πηγών, την πλήρη, παράλληλη κατανόηση της ελληνικής και αλβανικής γλώσσας, την αμοιβαία δυσπιστία των δύο λαών για την ερμηνεία του ιστορικού παρελθόντος και φυσικά τις διάφορες πολιτικές αξιώσεις που εγείρονται κατά καιρούς στο πλαίσιο των ελληνοαλβανικών σχέσεων που αντλούν την νομιμοποίησή τους από πρόσφατα ιστορικά συμβάντα.

Τρία είναι τα βασικά ζητήματα που κατατρύχουν σήμερα τις διμερείς σχέσεις: Το ζήτημα των δικαιωμάτων της ελληνικής μειονότητας που διαβιεί στη Βόρεια ήπειρο, το ζήτημα των Τσάμηδων που κυριαρχεί τα τελευταία χρόνια στην Αλβανική πολιτική σκηνή, λόγω της πίεσης που ασκεί το κόμμα αλλά και οι λεγόμενες Τσάμικες οργανώσεις, δημιουργώντας αλυτρωτικές αντιλήψεις στην Αλβανική κοινωνία, αλλά και μια αναθεωρητική διάθεση της Αλβανίας, με πιθανή στήριξη και υποστήριξη και της Τουρκίας και το θέμα των θαλάσσιων συνόρων που συνδέεται φυσικά με το θέμα της έρευνας, εξόρυξης και εκμετάλλευσης πιθανών κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στο Ιόνιο. Στο παρόν κείμενο θα επιχειρηθεί μια ιστορική επισκόπηση της εξελικτικής πορείας αυτών των ζητημάτων.

¹Αναπληρωτής Καθηγητής Σύγχρονης Ευρωπαϊκής Ιστορίας και Πολιτικής στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Ιστορική εξέλιξη των Ελληνοαλβανικών σχέσεων μέχρι το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο

Μετά την αλβανική διακήρυξη της ανεξαρτησίας το 1912 το θέμα της διαίρεσης της γης ανάμεσα στην Αλβανία και την Ελλάδα λύθηκε κάτω από την εποπτεία των Μεγάλων Δυνάμεων (Αυστροουγγαρία και Ιταλία) με το Πρωτόκολλο της Φλωρεντίας. Στο μεταξύ, ωστόσο, έπρεπε να διευθετηθούν τα ζητήματα που προέκυπταν από την ύπαρξη του ελληνικού αυτονομιστικού κινήματος στη Βόρεια Ήπειρο. Με το Πρωτόκολλο της Κέρκυρας που υπογράφηκε τον Μάιο 1914 μεταξύ της αλβανικής κυβέρνησης, που επικεφαλής της ήταν ο πρίγκιπας Βηντ και του προέδρου της «Αυτόνομης Δημοκρατίας της Βορείου Ηπείρου» Γεωργίου Χρηστάκη-Ζωγράφου τερματίστηκαν οι ένοπλες συγκρούσεις μεταξύ αλβανικής χωροφυλακής-ατάκτων και Βορειοηπειρωτών (Ιερών Λόχων) και αναγνωρίστηκε η αυτονομία της Βορείου Ηπείρου μαζί με μια σειρά δικαιωμάτων για τον τοπικό πληθυσμό (διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στα σχολεία, ελεύθερη άσκηση θρησκευτικής λατρείας κ.α.).

Η αλβανική κυβέρνηση θα είχε το δικαίωμα να διορίζει και να απολύει τους κυβερνήτες και τους ανώτερους υπαλλήλους, ενώ Βορειοηπειρώτες θα μπορούσαν να στρατολογηθούν στην χωροφυλακή. μονάδων αποτελούμενων από μη εντόπιους στην περιοχή, παρά μόνο σε περίπτωση πολέμου ή επανάστασης. Μετά από επιμονή του Ελευθέριου Βενιζέλου, οι Βορειοηπειρώτες πείστηκαν να ενταφιάσουν το όνειρο της ένωσης με τη “Μητέρα-Πατρίδα”, με εξαίρεση τους εκπροσώπους της Χειμάρρας, οι οποίοι έμειναν πιστοί στο δόγμα *Ένωσις ή θάνατος*.

Αν και το Πρωτόκολλο της Κέρκυρας δεν αναιρέθηκε ποτέ από κάποια μεταγενέστερη συνθήκη η έλευση δύο Παγκόσμιων Πολέμων και η εγκαθίδρυση του καθεστώτος Χότζα που ήταν εχθρικό προς όλες τις θρησκευτικές μειονότητες το κατέστησαν σε μεγάλο βαθμό ανεφάρμοστο. Με εξαίρεση μικρά διαστήματα κατά τα οποία τα διακιώματα της μειονότητας έγιναν σεβαστά, υπάρχουν πολλές καταγγελίες και από διεθνείς οργανισμούς έως και σήμερα για παραβιάσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων της ελληνικής μειονότητας και για συνεχείς προσπάθειες των Αλβανικών κυβερνήσεων να υπονομεύσουν τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα αλλά και το δικαίωμα εκλέγειν και εκλέγεσθαι των κατοίκων των περιοχών αυτών. Η Αλβανία πάλι κατηγορεί την Ελλάδα ότι δεν έχει το δικαίωμα να εγείρει απαιτήσεις, καθώς δεν έχει επικυρώσει ποτέ τη σύμβαση περί

μειονοτήτων που υιοθετήθηκε στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης. Το επιχείρημα αυτό ωστόσο προσιδιάζει στην βάνουση “αρχή της αμοιβαιότητας” και δεν απαντά στις αιτιολογημένες επικρίσεις για παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων εντός της Αλβανίας.

Η περίοδος της δεκαετίας του 1940

Το 1939 πραγματοποιήθηκε η ιταλική εισβολή στην Αλβανία, η οποία ολοκληρώθηκε χωρίς αιματοχυσία, καθώς δεν εκδηλώθηκε ουσιαστική διάθεση μαζικής αντίδρασης. Η Ρώμη πολύ γρήγορα μετέτρεψε την Αλβανία σε Ιταλικό προτεκτοράτο αφαιρώντας της ουσιαστικά κάθε κρατική κυριαρχία. Στις 14 Απριλίου 1939, η Αλβανία αποχώρησε και από την Κοινωνία των Εθνών, εκπροσωπούμενη πλέον από την Ιταλία. Στο πλαίσιο αυτό και οι ξένες διπλωματικές αντιπροσωπείες υποβαθμίστηκαν σε προξενεία. Στα τέλη Μαΐου 1939, ως ιταλική πλέον επαρχία, η Αλβανία αποδέχτηκε τη συγχώνευση και των στρατιωτικών της δυνάμεων με τις ιταλικές.

Στην επίθεση εναντίον της Ελλάδας, τον Οκτώβριο του 1940, στο πλάι του ιταλικού στρατού πολέμησαν 14 αλβανικά τάγματα τακτικού στρατού, 3.500 εθελοντές και ανεξάρτητοι σχηματισμοί Αλβανών μελανοχιτώνων (*milicia fashiste*). Συνολικά, 19.039 Αλβανοί στρατιώτες συμμετείχαν στις επιχειρήσεις, ενώ όλοι οι νομοί της Νότιας Αλβανίας, συμπεριλαμβανόμενου και των Τιράνων, κηρύχτηκαν σε εμπόλεμη κατάσταση με την Ελλάδα. Η αλβανική μεταπολεμική βιβλιογραφία προβάλλει μια άλλη εικόνα ότι όλοι οι Αλβανοί, οι οποίοι αποτελούσαν κυρίως σώματα της πολιτοφυλακής, στρατολογήθηκαν και οδηγήθηκαν βιαίως στο ελληνικό μέτωπο. Σύμφωνα με τις ίδιες πηγές, ο αριθμός τους υπήρξε μικρός, γύρω στους 2.000 και η συμμετοχή τους περιορίστηκε κυρίως σε πράξεις δολιοφθοράς και κατασκοπείας.

Σε όλη τη διάρκεια του ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου 1946 – 1949 η Αλβανία υποστήριξε τον αγώνα των Ελλήνων αριστερών ανταρτών του λεγόμενου Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας, κυρίως ως διακομετακομιστικός κόμβος. Η Αλβανία τότε, λόγω των περιορισμένων οικονομικών και στρατιωτικών της δυνατοτήτων, δεν μπορούσε να διαθέτει για τον εφοδιασμό των ανταρτών δικά της στρατιωτικά και άλλα χρήσιμα υλικά. Μπορούσε, όμως, λόγω της γεωγραφικής της θέσης (κάλυπτε τα νότια του ανταρτικού στρατού), να εξυπηρετεί άλλες λειτουργίες εξίσου σημαντικές για τη διεξαγωγή επιχειρήσεων. Πιο συγκεκριμένα, επέτρεπε τη διέλευση ανταρτών για αποφυγή σύλληψης

τους και την ανασύνταξή τους αλλά και για τη μεταφορά τους σε άλλες χώρες του Ανατολικού Μπλοκ. Επίσης κατέστησε εφικτή τη συλλογή και αποθήκευση στο έδαφός της πολεμοφοδίων, φαρμάκων και τροφίμων από τις άλλες κομμουνιστικές χώρες. Επιπλέον, έδωσε άσυλο και μερίμνησε για πολλές χιλιάδες Έλληνες πολιτικούς πρόσφυγες, κάτι που αποδείχτηκε και σωτήριο για τους αντάρτες, ειδικά μετά την ήττα τους στον Γράμμο στα τέλη Αυγούστου του 1949.

Η περίοδος του Κομμουνιστικού καθεστώτος

Το “κατ’ ευφημισμό” κομμουνιστικό καθεστώς της Αλβανίας υπήρξε ένα κολαστήριο μαζικών δολοφονιών, αλλότριο προς τη συμβατική του εικόνα, η οποία καλλιεργήθηκε από την κομμουνιστική βιβλιογραφία της Αλβανίας στοχεύοντας στη δημιουργία ενός ψευδούς μύθου περί ελληνικής ενοχής και αλβανικής θυματοποίησης κυρίως αναφορικά με τη μεταχείριση των Τσάμηδων στη Θεσπρωτία (βλ. παρακάτω). Τη δεκαετία του 1950 σημειώνονταν στρατιωτικές εμπλοκές στη παραμεθόριο με θανάτους στρατιωτών και αμάχων.

Στις πρώτες δεκαετίες μετά τον πόλεμο οι ελληνοαλβανικές σχέσεις παρέμειναν συνεπώς παγωμένες, χωρίς διπλωματικές επαφές, αφού οι δύο χώρες παρέμεναν τυπικά σε καθεστώς πολέμου (state of war), ενώ έμεναν εκκρεμή τα διμερή ζητήματα (Τσάμηδες, βορειοηπειρωτικό, ελληνική μειονότητα). Τη δεκαετία του 1950 Ελλάδα και Ιταλία χρησιμοποιήθηκαν από Αμερική και Βρετανία ως βάσεις για την αποστολή μη κομμουνιστών Αλβανών στην Αλβανία για την ανατροπή του καθεστώτος. Η Αλβανία παρόλ’ αυτά υποστήριζε την Ελλάδα στο Κυπριακό όπως και οι άλλες χώρες του Ανατολικού Μπλοκ. Το 1958 υπεγράφη πρωτόκολλο συνεργασίας για την εκκαθάριση του ναρκοπεδίου των στενών της Κέρκυρας. Παρά κάποια εκατέρωθεν ανοίγματα, οι σχέσεις παρέμειναν παγωμένες.

Το 1968, η Αλβανία αποχώρησε από το Σύμφωνο της Βαρσοβίας και επήλθε σε πλήρη απομόνωση στα Βαλκάνια διατηρώντας σχέσεις μόνο με την Κίνα. Από το 1969 και μετά οι Αμερικανοί πίστευαν ότι τώρα που η Αλβανία είχε αποδεσμευτεί πλήρως από τη σοβιετική σφαίρα επιρροής, γεγονός που αποτελούσε γεωπολιτικό στόχο της αμερικανικής πολιτικής στα Βαλκάνια και τη Μεσόγειο, η Ελλάδα δεν διέτρεχε κανέναν

κίνδυνο από το Βορρά, ως εκ τούτου, μπορούσε να μειώσει την αμυντική της δύναμη κατά το μήκος της ελληνοαλβανικής μεθορίου και να μετακινήσει σώματα στρατού σε άλλα σημεία. Η θέση αυτή εισήγαγε τις διμερείς επαφές σε μία νέα εποχή.

Η ομαλοποίηση των σχέσεων ξεκίνησε, όπως συνήθως συμβαίνει στις διεθνείς σχέσεις, από την οικονομία. Στις 21 Ιανουαρίου 1970 υπεγράφη στο Παρίσι διμερής εμπορική συμφωνία ύψους 1.500.000 δολαρίων ετησίων ανταλλαγών Ελλάδος και Αλβανίας είχε μονοετή ισχύ, η οποία πλαισιώθηκε και από τραπεζική συμφωνία για τον τρόπο πληρωμών εφόσον ένα μέρος των προϊόντων θα διακινούνται με κλήρινγκ όμως συνέβαινε στο εμπόριο της Ελλάδα και με τις άλλες σοσιαλιστικές χώρες. Από Αλβανία θα εισάγονταν ακατέργαστα αέρια, ρακί, χειροτεχνικά είδη, βαμβακερά υφάσματα, σύρματα χαλκού, επεξεργασμένη ξυλεία, ψάρια, άσφαλτο, νιτρική αμμωνία, πυριτικό οξύ, αιθέρια έλαια, κόντρα πλακέ, καπλαμάδες, μεταλλεύματα σιδηρονικελίου, ενώ η Ελλάδα θα εξήγαγε πλαστική ύλη, σπάγκους, ακατέργαστο βαμβάκι, δημητριακά, επίσωτρα και αεροθαλάμους αυτοκινήτων, νήματα κ.λπ.

Περί τα τέλη του 1970, η ελληνική κυβέρνηση προέβη σε στοχευμένες βολιδοσκοπήσεις για την αποκατάσταση των διπλωματικών σχέσεων με την Αλβανία με βάση το status quo, δηλαδή ότι δεν θα θίγονταν προβλήματα που μπορούσαν να παρακωλύσουν την πρόοδο των σχέσεων. Οι διαπραγματεύσεις άρχισαν τον Ιανουάριο του 1971 στη Νέα Υόρκη υπό τον επίβλεψη του Χρήστου Ξανθόπουλου Παλαμά, υφυπουργού Εξωτερικών, μεταξύ του Δ. Μπίτσιου και του Σ. Μπαχόλι (Sulejman Baholli). Επισημάνθηκε στην αλβανική πλευρά ότι θα βοηθούσε την όλη κατάσταση μία μονομερής αλβανική δήλωση για την ελευθερία της λατρείας της μειονότητας, όπως είχε πράξει παλαιότερα για το γλωσσικό και μορφωτικό θέμα της ελληνικής μειονότητας της Αλβανίας. Η αλβανική κυβέρνηση δεσμεύθηκε να ικανοποιήσει τα ελληνικά αιτήματα και να σεβαστεί τα δικαιώματα της μειονότητας, όπως εξάλλου έκανε και στο παρελθόν (sic).

Στις 6 Μαΐου 1971 εκδόθηκε η ανακοίνωση στην Αθήνα και στα Τίρανα σύμφωνα με την οποία *“Η κυβέρνηση του Βασιλείου της Ελλάδος και η κυβέρνηση της Λαϊκής Δημοκρατίας της Αλβανίας συμφώνησαν δια την εγκατάστασιν διπλωματικών σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών και δια την ανταλλαγὴν διπλωματικῶν αντιπροσώπων εις τον βαθμὸ των πρεσβειῶν”*.

Η αποκατάσταση των διπλωματικών σχέσεων (ανταλλαγή πρέσβων) το 1971 δεν έγινε με ενθουσιασμό και χωρίς να επιλυθούν τα ακανθώδη ζητήματα (state of War, minority issues), ενώ ως βασικός λόγος που πυροδότησε τις εξελίξεις και την αλλαγή της Αλβανικής εξωτερικής πολιτικής που οδήγησε στην αποκατάσταση των σχέσεων με την Ελλάδα τον Μάιο του 1971 και με την Γιουγκοσλαβία τρεις μήνες πριν ήταν η σοβιετική επέμβαση στη Τσεχοσλοβακία που είχε θεωρηθεί απειλή από τους Αλβανούς ηγέτες.

Οι επαφές ανάμεσα στις δύο χώρες πολλαπλασιάστηκαν επί διακυβερνήσεως του ΠΑΣΟΚ, αφού μετά τη διακοπή των σχέσεων με την Κίνα το 1978, η Ελλάδα ήταν η μοναδική πύλη της Αλβανίας προς τον έξω κόσμο.

Οι Αλβανοί επιδείκνυαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη σύναψη μεθοριακής συμφωνίας με την οποία θα επισημοποιούνταν οριστικά τα υπάρχοντα σύνορα των δύο χωρών εξαλείφοντας έτσι τις όποιες εδαφικές διεκδικήσεις θα μπορούσαν να προβληθούν μελλοντικά εις βάρος της χώρας τους. Η δήλωση του Ανδρέα Παπανδρέου τον Φεβρουάριο του 1984 ότι τα σύνορα στην Ευρώπη είναι δεδομένα θεωρήθηκε ανεπαρκής από τα Τίρανα.

Όμως, μετά τη διάνοιξη του σταθμού της Κακαβιάς και την υπογραφή στη συνέχεια του πρακτικού συμφωνίας μεταξύ του υφυπουργού Εθνικής Οικονομίας Κώστα Βαϊτση και υπουργού Εξωτερικού Εμπορίου της Αλβανίας Σάνε Κορμπέτσι για το πορθμείο της Κέρκυρας και Αγίων Σαράντα, την πρόβλεψη ανταλλαγών 40 εκατομμυρίων δολαρίων για το 1985 και την κατασκευή εργοστασίου επεξεργασίας χρωμίου στην Αλβανία, δημιουργήθηκε κλίμα ευφορίας και ενθουσιασμού.

Το 1984 η Νομική Υπηρεσία του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών γνωμοδότησε ότι δεν υφίστατο πλέον (any longer) εμπόλεμη κατάσταση με την Αλβανία και το μόνο που έπρεπε να διασαφηνισθεί ήταν το πότε αυτή έπαψε: με την υπογραφή της συνθήκης Ειρήνης των Παρισίων το 1947 ή με την αποκατάσταση των διπλωματικών σχέσεων το 1971. στις 28 Αυγούστου 1987 με «πράξη» του Υπουργικού Συμβουλίου, η κυβέρνηση ήρε τον νόμο και αποχαρακτήρισε την Αλβανία ως εχθρικό κράτος, αφού η συντήρηση της παράδοξης αυτής πράξης αποτελούσε τροχοπέδη στην ταχύτερη και ανεμπόδιστη πρόοδο και ανάπτυξη των σχέσεων.

Το γεγονός αυτό προκάλεσε θύελλα αντιδράσεων και έντονη νομική αμφισβήτηση για την εγκυρότητα της υπουργικής απόφασης. Την ίδια μέρα, ο Κωνσταντίνος

Μητσοτάκης, αρχηγός της Νέας Δημοκρατίας δήλωνε ότι η αξιωματική αντιπολίτευση δεν θεωρεί ότι δεσμεύει κατά τίποτε τον ελληνικό λαό η σημερινή πράξη εθνικής μειοδοσίας του Ανδρέα Παπανδρέου και θα συνεχίσει να παρέχει την αμέριστη συμπαράστασή της προς τους δοκιμαζόμενους Βορειοηπειρώτες αδελφούς.

Η συμφωνία, ωστόσο, είχε θετικό αντίκτυπο καθώς αυξήθηκαν επισκέψεις ατόμων ένθεν κακειθεν των συνόρων, ενώ το 1987 η Αλβανία έλαβε μέρος για πρώτη φορά στη σύνοδο των Υπουργών εξωτερικών των Βαλκανικών κρατών στο Βελιγράδι.

Το Ζήτημα των Τσάμηδων

Ο όρος Τσαμουριά είναι πρωτογενώς γεωγραφικός όρος και είθισται να ονομάζεται η περιοχή εκείνη της Ηπείρου, που εκτείνεται κατά μήκος της ακτής ανάμεσα στις εκβολές του ποταμού Αχέροντα και μέχρι το Βουθρωτό και ανατολικά μέχρι τους πρόποδες του όρους Ολύτσικας (Τόμαρος). Η περιοχή ταυτίζεται με τη Θεσπρωτία και ένα μικρό της τμήμα ανήκει σήμερα στην Αλβανία με κέντρο την κωμόπολη Κονίσπολη. Οι κάτοικοι της περιοχής ονομάζονταν παλιότερα Τσάμηδες, για την καταγωγή των οποίων οι επιστήμονες ερίζουν μέχρι σήμερα. Φαίνεται, ωστόσο, ότι πρόκειται για έναν παραδοσιακό αγροτικό, μουσουλμανικό πληθυσμό που για συγκυριακούς λόγους εξαιρέθηκε της ανταλλαγής του 1922.

Ένα μεγάλο ποσοστό Μουσουλμάνων Τσάμηδων – πάνω από το 50% - είχαν πάρει μετά το 1924 την απόφαση να αναχωρήσουν για τη Μικρά Ασία, δηλώνοντας τουρκική καταγωγή. Ενώ η ελληνική πλευρά ενθάρρυνε αυτή την προοπτική, τόσο η Μικτή Επιτροπή του Συμβουλίου της Κοινωνίας των Εθνών, όσο και οι δύο άλλες ενδιαφερόμενες χώρες (Τουρκία και Αλβανία) εξέφρασαν ισχυρές αντιρρήσεις και αντιστάσεις στην υλοποίηση αυτής της συμφωνίας ζητώντας να εξαιρεθούν ουσιαστικά όλοι οι Μουσουλμάνοι της Θεσπρωτίας από την ανταλλαγή.

Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του 1923, υπήρχαν στη Θεσπρωτία γύρω στους 20.000 Μουσουλμάνοι Τσάμηδες, ενώ η απογραφή του 1940, έτσι όπως τη γνωρίζουμε από διαμεσολαβημένες πηγές, τους υπολογίζει στις 16.661.

Η συμβίωσή τους με το χριστιανικό στοιχείο της περιοχής υπήρξε γενικά προβληματική. Το ελληνικό κράτος πάλι δεν υπήρξε φιλικό απέναντι τους, πολλές φορές υιοθέτησε καταπιεστικές πρακτικές εναντίον τους και αυτό σε συνδυασμό με τις

πολιτισμικές και θρησκευτικές διαφορές εξέθρεψε τη δράση εξτρεμιστικών αλυτρωτικών στοιχείων στην Αλβανία. Οι ηγέτες των Τσάμηδων με την ελπίδα, ότι θα αποσπάσουν την συγκατάθεση της Ιταλικής Κυβερνήσεως για ενσωμάτωση της Θεσπρωτίας στο Αλβανικό Κράτος, αποδεδειγμένα συνεργάστηκαν με τις κατοχικές αρχές, καθ' όλη την διάρκεια της κατοχής και συμμετείχαν σε διώξεις, λεηλασίες, εκτελέσεις κ.α., ενισχύοντας τη διάσταση με το ελληνικοχριστιανικό γηγενές στοιχείο και προκαλώντας ένα αβυσσαλέο μίσος που έμελλε να αποδειχθεί μοιραίο μετά την αποχώρηση των Ιταλών κατακτητών.

Αν και το επιχείρημα ότι αυτή η συμπεριφορά ήταν σε μεγάλο βαθμό απόρροια της καταπίεσης που είχαν δεχτεί αυτοί οι πληθυσμοί κατά τη διάρκεια του μεσοπολέμου φαίνεται να είναι σε μεγάλο βαθμό βάσιμο, δεν ισχύει το ίδιο για το επιχείρημα που χρησιμοποιήθηκε μεταπολεμικά, από Αλβανούς μελετητές κυρίως, ότι η συνεργασία των Τσάμηδων με τους Ιταλούς και Γερμανούς προκλήθηκε από την επιθετικότητα των ελληνικών αντιστασιακών ομάδων εναντίον τους, καθώς αυτή ξεκίνησε πριν δημιουργηθούν οι ομάδες αυτές.

Ακριβώς αυτό το μίσος και απέχθεια του τοπικού πληθυσμού εκμεταλλεύτηκαν οι τοπικοί ηγέτες του ΕΔΕΣ, καταγόμενοι από την ευρύτερη περιοχή, οργανώνοντας βίαια τον σφαγιασμό και την εκδίωξή τους τον Σεπτέμβριο του 1944, ένα γεγονός που αποκλήθηκε «τελική λύση» του τσαμικού ζητήματος στην περιοχή της Θεσπρωτίας δημιουργώντας συνειρμούς με την εξόντωση των Εβραίων. Με την εκδίωξη των Τσάμηδων από την περιοχή της Θεσπρωτίας, οι περιουσίες των διαμοιράστηκαν δια κλήρου στους Έλληνες κατοίκους. Τα δικαστήρια Δωσίλογων μετά τον πόλεμο με αμετάκλητες αποφάσεις τους καταδίκασαν πολλούς Τσάμηδες ως προδότες και δήμευσαν την περιουσία τους.

Στις 30 Ιουνίου 1994 η Αλβανική βουλή καθιέρωσε ομόφωνα την 27 Ιουνίου ως ημέρα “γενοκτονίας” των Τσάμηδων, επιχειρώντας να παραλληλίσει το ζήτημα με το ολοκαύτωμα, όπως αναφέρθηκε ήδη. Τον Φεβρουάριο του 2016, οργανώσεις Τσάμηδων προσέφυγαν στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο της Χάγης με αίτημα να εξεταστούν βάσει των διατάξεων της Σύμβασης περί Γενοκτονίας του 1948 οι παρακάτω περιπτώσεις:

- A) την αναγνώριση της συντελεσθείσας Γενοκτονίας κατά των Τσάμηδων,.
- B) τον επαναπατρισμό όλων των εκδιωχθέντων-εκτοπισμένων Τσάμηδων.
- Γ) την επιστροφή όλων των ακινήτων.

Δ) τη διερεύνηση διάπραξης εγκλημάτων κατά της Ανθρωπότητας, από τις ελληνικές κυβερνήσεις τις περιόδου 1913-1945.

Το δικαστήριο απέρριψε τις προσφυγές λόγω αναρμοδιότητας, για δικονομικούς δηλαδή λόγους.

Το ζήτημα των χωρικών Υδάτων

Το πρόβλημα αυτό αν και ανάγεται στο παρελθόν, απέκτησε επικαιρότητα λόγω της προσπάθειών του ελληνικού κράτους να προωθήσει την έρευνα και εξόρυξη υδρογονανθράκων στο Ιόνιο. Η Αλβανία θεωρεί μονομερή κίνηση της Ελλάδας την προκήρυξη οικοπέδων για έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων σε περιοχές του Ιονίου Πελάγους. Τα Τίρανα δεν αναγνωρίζουν καν την ύπαρξη της ελληνοαλβανικής συμφωνίας οριοθέτησης των εκατέρωθεν χωρικών υδάτων του 2009 που κηρύχθηκε αντισυνταγματική από το ανώτατο συνταγματικό δικαστήριο της Αλβανίας, καθώς θεωρούν ότι η συμφωνία του 2009 είναι ετεροβαρής υπέρ της Ελλάδας και ότι τα Διαπόντια Νησιά βορείως της Κέρκυρας δεν δικαιούνται πλήρη επήρεια στη χάραξη της ΑΟΖ ή της Υφαλοκρηπίδας.

Παρά το γεγονός ότι σύμφωνα με την ιταλοαλβανική συμφωνία του 1992, όπου ελήφθη υπόψη η μέση γραμμή, η αλβανική νήσος Σάσων έλαβε πλήρη επήρεια στη χάραξη των θαλάσσιων συνόρων, τα Τίρανα επικαλούνται πρόσφατες νομολογίες διεθνών δικαστηρίων (Αμβούργου και Χάγης) που εκδικάζουν υποθέσεις σε σχέση με το δίκαιο της θάλασσας για να προωθήσουν τις θέσεις τους. Υπάρχουν πληροφορίες ότι η Τουρκική διπλωματία βρίσκεται πίσω από αυτή την αρνητική στάση των Τιράνων με προφανή στόχο να εμποδίσουν τη δημιουργία ενός θετικού προηγούμενου για την Ελλάδα στη Μεσόγειο, ενώ και η Αλβανία επιθυμεί να προκαλέσει επιπλοκές σε μια ενδεχόμενη αναθεώρηση της ελληνοϊταλικής συμφωνίας του 1977 προς οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

Βαλντέν Σωτήρης, *Παράταιροι εταίροι. Ελληνική δικτατορία, κομμουνιστικά καθεστώτα και Βαλκάνια 1967-1974*, Πόλις, Αθήνα 2009

Κόντης, Βασίλης, *Ευαίσθητες ισορροπίες: Ελλάδα και Αλβανία στον 20ο αιώνα*, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1994.

Μαλκίδης Θεοφάνης, *Οι Ελληνοαλβανικές Σχέσεις*. Αθήνα: Εκδόσεις Γόρδιος, 2007.

Μιχαηλίδης Ιάκωβος, “Σε αναζήτηση νέων ισορροπιών. Η βαλκανική πολιτική της Ελλάδας 1950-1967”, στο: Νίκος Μαρατζίδης, Ιάκωβος Μιχαηλίδης, Ευάνθης Χατζηβασιλείου (επιμ.), *Η Ελλάδα και ο Ψυχρός Πόλεμος. Επεκτείνοντας τις ερμηνείες*. Θεσσαλονίκη, Επίκεντρο, 2018, σσ. 75-89

ΝΤΑΓΙΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ Γ., *Ελλάδα και Αλβανία: 50 χρόνια αμοιβαίας δυσπιστίας (1945-1991)*. Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Literatus, 2015.

Σφέτας, Σπυρίδων, *Εισαγωγή στη Βαλκανική Ιστορία, Τόμος Β΄. Από τον Μεσοπόλεμο στον Ψυχρό Πόλεμο (1918- 1989)*, Θεσσαλονίκη, Βάνιας, 2011.